

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2004. gada 9. februārī

lietā Nr. 2003-21-0306

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aivars Endziņš, tiesneši Juris Jelāgins, Romāns Apsītis, Ilma Čepāne un Andrejs Lapse,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85.pantu, Satversmes tiesas likuma 16.panta 1. un 6.punktu, 17.panta pirmās daļas 11.punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

pēc apdrošināšanas akciju sabiedrības „If Latvia” konstitucionālās sūdzības

rakstveida procesā 2004. gada 27. janvāra tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Ministru kabineta 2003. gada 5. augusta noteikumu Nr. 438 „Grozījumi Ministru kabineta 1997. gada 13. maija noteikumos Nr.180 „Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas (rezerves) fonda nolikums”” 2. un 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam”.

Konstatējošā daļa

1. 1997. gada 13. martā Saeima pieņēma Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumu (turpmāk – OCTA likums), kura 44. pants paredz Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas (rezerves) fonda (turpmāk – Garantijas fonds) izveidi.

Likuma panta sestā daļa noteic, ka Garantijas fonda nolikumu apstiprina Ministru kabinets.

1997. gada 13. maijā Ministru kabinets pieņēma noteikumus Nr. 180 „Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas (rezerves) fonda nolikums” (turpmāk – Noteikumi Nr. 180). To 14. punkts paredzēja: „Vienreizējās iemaksas apmērs ir 5000 latu.”

2003. gada 5. augustā Ministru kabinets pieņēma noteikumus Nr. 438 „Grozījumi Ministru kabineta 1997. gada 13. maija noteikumos Nr. 180 „Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas (rezerves) fonda nolikums”” (turpmāk – Noteikumi Nr. 438). To 2. punkts noteic: „Aizstāt 14. punktā skaitli „5000” ar skaitli „400 000”.” Tādējādi Noteikumu Nr.180 14.punkts tika izteikts jaunā redakcijā: „Vienreizējās iemaksas apmērs ir 400 000 latu.”

Bez tam Noteikumu Nr. 438 6. punkts papildina Noteikumus Nr. 180 ar 36.¹ un 36.² punktu. Taču no pieteikuma satura izriet, ka tiek apstrīdēta tikai Noteikumu Nr. 438 6. punkta pirmā daļa. Tā noteic: „Līdz 2003. gada septembrim tiek veikts pārrēķins, nosakot katras apdrošināšanas sabiedrības fondā iemaksāto atskaitījumu no sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas prēmijām kopsummu. Ja kopsumma ir mazāka par šo noteikumu 14. punktā minēto iemaksas apmēru,

apdrošināšanas sabiedrība gada laikā ieskaita fondā starpību, veicot attiecīgos maksājumus līdz katra ceturkšņa pēdējā mēneša piecpadsmītajam datumam.”

Noteikumi Nr. 438 stājās spēkā 2003. gada 9. augustā.

OCTA likuma 45. pants paredz Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas apdrošinājuma ņēmēju interešu aizsardzības fonda (turpmāk – Apdrošinājuma ņēmēju interešu aizsardzības fonds) izveidi.

Likuma 45. panta sestā daļa noteic, ka Apdrošinājuma ņēmēju interešu aizsardzības fonda nolikumu apstiprina Ministru kabinets.

1997. gada 13. maijā Ministru kabinets pieņēma noteikumus Nr. 179 „Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas apdrošinājuma ņēmēju interešu aizsardzības fonda nolikums” (turpmāk – Noteikumi Nr. 179).

2. Konstitucionālās sūdzības iesniegums – apdrošināšanas akciju sabiedrība „If Latvia” (turpmāk – iesniegējs) apstrīd Noteikumu Nr. 438 2. un 6. punkta (turpmāk – apstrīdētās normas) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam.

2001. gada 26. oktobrī iesniegējs saņēma licenci sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas (turpmāk – OCTA) pakalpojumu sniegšanai. Iesniegējs norāda, ka konstitucionālās sūdzības iesniegšanas brīdī tā veiktie atskaitījumi Garantijas fondā bija 18 420,69 latī un saskaņā ar apstrīdētajām normām iesniegējam gada laikā Garantijas fondā no iesniegēja akcionāru līdzekļiem jāiemaksā 381 579,31 latī (Latvijas Republikas Satiksmes biroja 2003. gada 4. septembra vēstulē Nr. 07-31/207 apdrošināšanas sabiedrībai „If Latvia” norādīts, ka Garantijas fondā 2003. gada 1. augustā kopumā iemaksāti 14 594,16 latī un gada laikā no 1. septembra jāveic iemaksa par kopējo summu 385 405,84 latī).

Iesniedzējs norāda, ka apstrīdētās normas rada atšķirīgu attieksmi pret apdrošināšanas sabiedrībām, kuras sniedz OCTA pakalpojumus, jo Ministru kabinets nepamatoti ir savstarpēji pielīdzinājis divas pilnīgi atšķirīgas iemaksas – apdrošināšanas sabiedrības vienreizējo iemaksu un atskaitījumus no OCTA prēmijām. Atskaitījumi Garantijas fondā tiek veikti no apdrošinājumaņēmēju saņemtajām apdrošināšanas prēmijām, bet vienreizējā iemaksa tiek veikta no apdrošināšanas sabiedrības akcionāru līdzekļiem.

Iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētās normas rada nevienlīdzīgu attieksmi pret apdrošināšanas sabiedrībām, kuras OCTA pakalpojumus tirgū sniedz jau vairākus gadus, un iesniedzēju, kurš šos pakalpojumus sācis piedāvāt salīdzinoši nesen. Apstrīdētās normas izkropļo OCTA pakalpojumu tirgu, radot nepamatojas priekšrocības tām apdrošināšanas sabiedrībām, kas strādā ilgāku laiku. Tas padara neiespējamu iesniedzēja līdzvērtīgu konkurenci ar citām apdrošināšanas sabiedrībām.

Iesniedzējs norāda, ka par apstrīdēto normu leģitīmo mērķi nevar uzskatīt iespējamo līdzekļu iztrūkumu Garantijas fondā, jo fondā ir līdzekļu pārpalikums un tas turpina pieaugt.

Iesniedzējs atzīst, ka apstrīdēto normu leģitīmais mērķis ir pastiprināt apdrošināšanas sabiedrību uzraudzības prasības un sekmēt apdrošināšanas tirgus stabilitāti, taču šā mērķa sasniegšanas līdzekļi nav samērīgi.

Iesniedzējs ir vienīgais OCTA pakalpojumu sniedzējs, kam Garantijas fondā jāveic apstrīdētajās normās paredzētās iemaksas.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem iesniedzējs rakstveidā izteica viedokli, kurā pilnībā uztur savu pieteikumā izvirzīto prasījumu.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – **Ministru kabinets** – nepiekrīt iesniedzēja viedoklim vairāku iemeslu dēļ. Ministru kabinets norāda, ka, pieņemot apstrīdētās normas, tika ievērota nepieciešamība saskaņot Latvijas Republikas normatīvos aktus ar atbilstošām Eiropas Savienības prasībām, ceļu

satiksmes negadījumos cietušo personu mantisko interešu aizsardzība un apdrošināšanas tirgus stabilitāte.

Atbildes rakstā uzsvērts, ka Latvija ir uzņēmusies saistības arī starptautiskajā jomā, 1998. gada 1. jūlijā kļūstot par t.s. Zaļās kartes sistēmas dalībnieci. Apdrošināšanas atlīdzības „Zaļās kartes” lietās ir jāizmaksā pilnā apmērā. Saskaņā ar OCTA jomu regulējošiem Latvijas normatīvajiem aktiem šajos gadījumos apdrošināšanas atlīdzība pilnā apmērā ir jāizmaksā no Garantijas fonda līdzekļiem un pēc tam regresa kārtībā šī summa jāatgūst no attiecīgā apdrošinātāja. Līdz apstrīdēto normu pieņemšanai apdrošinātāju vienreizējā iemaksa Garantijas fondā bija 5000 latī. Ministru kabinets uzskata, ka šāds saistību nodrošinājums nebija pietiekams, lai apmierinātu iespējamās atlīdzības prasības „Zaļās kartes” sistēmas ietvaros apdrošināšanas akciju sabiedrību maksātspējas gadījumā. Ministru kabinets norāda, ka vienreizējās iemaksas palielinājums līdz 400 000 latiem tika noteikts, lai Garantijas fondā nerastos līdzekļu iztrūkums.

Atbildes rakstā uzsvērts, ka vienreizējās iemaksas palielināšana bija nepieciešama, lai nodrošinātu OCTA pakalpojumu tirgus stabilitāti un aizsargātu apdrošinājuma ņēmēju intereses, kā arī lai izpildītu Eiropas Savienības direktīvas, kuras paredz lielāku apdrošināšanas atlīdzības limitu.

Ministru kabinets uzskata, ka apstrīdētajās normās nav pārkāpts Satversmes 91. pantā ietvertais līdztiesības princips. Līdztiesības princips prasa salīdzināt divas situācijas. Par situāciju raksturojošo elementu nav jāuzskata darbība OCTA pakalpojumu tirgū, bet gan tas, cik ilgi apdrošināšanas kompānija darbojas šajā tirgū. Apdrošināšanas sabiedrības, kas tirgū darbojas ilgāku laiku, Garantijas fondā ir iemaksājušas lielākus līdzekļus un ir pierādījušas savu stabilitāti atšķirībā no iesniedzēja vai jebkura cita jaunienācēja šajā tirgū.

Atbildes rakstā pausts viedoklis, ka iesniedzējs, kurš apdrošināšanas tirgū darbojas apmēram divus gadus, un pārējās apdrošināšanas kompānijas, kuras tirgū darbojas ilgāku laiku, atrodas nevis vienādā, bet gan atšķirīgā

situācijā. Tiesiskās vienlīdzības princips paredz, ka atšķirīgos apstākļos attieksmei ir jābūt atšķirīgai. Ja apstrīdētās normas paredzētu vienreizējās iemaksas palielinājumu arī tām apdrošināšanas kompānijām, kuras tirgū darbojas jau ilgāku laiku, neveicot attiecīgu pārrēķinu, tas būtu diskriminējoši attiecībā pret šīm kompānijām.

Turklāt pat tad, ja iesniedzējs un pārējās apdrošināšanas kompānijas atrodas vienādā situācijā, atšķirīga attieksme pret šiem tirgus dalībniekiem ir attaisnojama, jo tai ir saprātīgi iemesli. Atbildes rakstā uzsvērts, ka apstrīdēto normu leģitīmais mērķis ir to apdrošināšanas kompāniju interešu aizsardzība, kuras stabili un ilglaicīgi darbojas OCTA pakalpojumu tirgū. Ministru kabinets norāda, ka 400 000 latu iemaksa apdrošināšanas tirgū strādājošām kompānijām nemaz nav tik liela. Lai šāda iemaksas veikšana nebūtu pārāk apgrūtinoša, tika paredzēts, ka naudu var iemaksāt pakāpeniski gada laikā. Tādējādi ir sasniegts apstrīdēto normu leģitīmais mērķis un ierobežojums, kas uzlikts iesniedzējam, ir samērīgs. Sasniegt šo mērķi ar mazāk apgrūtinošiem līdzekļiem nebija iespējams.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem atbildes raksta iesniedzēja pārstāvis rakstveidā izteica viedokli, kurā pilnībā uztur savus atbildes rakstā izteiktos argumentus.

4. Tieslietu ministrija, atbildot uz Satversmes tiesas uzdotajiem jautājumiem, norāda, ka vienreizējā iemaksa Garantijas fondā tika krasi palielināta, pirmkārt, tādēļ, lai izvairītos no situācijas, kad apdrošināšanas sabiedrības pārdod polises par zemākām, t.i., dempinga cenām, rezultātā nespēj nodrošināt izmaksas un bankrotē. Otrkārt, tādēļ, lai palielinātu apdrošināšanas sabiedrības atbildību un lai bankrota gadījumā izmaksas tiktu segtas no pašas apdrošināšanas sabiedrības līdzekļiem. Šāds lēmums tika pieņemts, lai veicinātu apdrošināšanas sabiedrību finansiālo stabilitāti un garantētu saistību izpildi to bankrota gadījumā. Tieslietu ministrija izsaka bažas, ka tas varētu radīt nevienlīdzīgu attieksmi pret tikko tirgū ienākušajiem dalībniekiem.

Tieslietu ministrija papildus paskaidro, ka Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likuma 32. panta pirmajā daļā paredzētās apdrošinātāja veiktās iemaksas pašu veidojamā garantijas fondā garantē apdrošināšanas sabiedrības saistību drošu izpildi. Tagad šā fonda minimālais lielums ir 3 miljoni eiro. Noteikumos Nr. 180 paredzētais Garantijas fonds tika veidots un kalpo kā papildu drošības līdzeklis attiecībā uz OCTA.

5. Finanšu un kapitāla tirgus komisija, atbildot uz Satversmes tiesas uzdotajiem jautājumiem, norāda, ka Noteikumi Nr. 180 paredz divas pēc būtības atšķirīgas iemaksas – apdrošinātāja vienreizējo iemaksu (kuras apmēru noteic noteikumu 11.1. punkts un kuru apdrošinātājs veic no saviem līdzekļiem neatkarīgi no saņemto apdrošināšanas prēmiju apjoma) un atskaitījumus no OCTA prēmijām (kuru apmēru noteic noteikumu 11.2. punkts un kuri ir atkarīgi no konkrētā apdrošinātāja saņemto prēmiju apjoma).

Komisija uzskata, ka, palielinot vienreizējo iemaksu, tā būtu nosakāma visiem apdrošinātājiem, kas sniedz šādus pakalpojumus, neatkarīgi no laika, kad šī pakalpojumu sniegšana ir uzsākta. Vienreizējās iemaksas apmērs nevar būt atkarīgs no summas, ko konkrētais apdrošinātājs iemaksājis Garantijas fondā saskaņā ar noteikumu 11.2. punktu. Tādējādi tiktu sasniegts ne tikai apstrīdēto normu mērķis – nodrošināt OCTA pakalpojumu tirgus stabilitāti, bet arī nodrošināta iespējami vienlīdzīga attieksme pret apdrošinātājiem, kuri jau sniedz šāda veida pakalpojumus, un viņu iespējamiem konkurentiem, kuri šādus pakalpojumus sāktu sniegt vēlāk.

Turklāt komisija norāda – Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likuma 32. pants paredz, ka apdrošināšanas sabiedrību pašu veidojamā garantijas fonda lielums ir 3 miljoni eiro, nevis 500 000 latu kā agrāk un tas nodrošina Eiropas Savienības direktīvās noteikto apdrošināšanas sabiedrību uzraudzības prasību izpildi.

6. Konkurences padome, atbildot uz Satversmes tiesas uzdotajiem jautājumiem, izsaka viedokli, ka vienreizējās iemaksas palielināšana pati par sevi nav konkurences ierobežošana, ja tā tiek attiecināta uz visiem tirgus dalībniekiem. Toties vienreizējās iemaksas palielinājums, kas paredzēts apstrīdētajās normās, būtiski samazina relatīvi jauno sabiedrību konkurētspēju un faktiski rada spēcīgu administratīvo barjeru jaunu dalībnieku ienākšanai OCTA pakalpojumu tirgū.

Padome norāda, ka nav pamatoti pielīdzināt vienreizējo iemaksu un atskaitījumus no OCTA prēmijām, jo Noteikumu Nr. 180 11. punkts tās definē kā atšķirīgas iemaksas. Pārrēķina veikšana, pamatojoties uz noteikumu 36.punktu, rada nevienlīdzīgus nosacījumus relatīvi jaunajiem tirgus dalībniekiem, jo tie uzņemas vienādu līdztbildību (risku) ar citiem tirgus dalībniekiem arī par laika periodu, kad vēl nebija uzsākuši darbību OCTA pakalpojumu tirgū.

Secinājumu daļa

7. OCTA ir īpašs apdrošināšanas veids, kas kalpo ceļu satiksmes negadījumos cietušo sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku mantisko interešu aizsardzībai. Tiesiskās attiecības starp sauszemes transportlīdzekļu īpašniekiem un apdrošinātājiem attiecībā uz OCTA pakalpojumu sniegšanu reglamentē OCTA likums, Noteikumi Nr. 179 un Noteikumi Nr. 180.

7.1. OCTA likums paredz šādu divu fondu izveidi: 1) Garantijas fonds, kura mērķis ir nodrošināt apdrošināšanas atlīdzības izmaksas likumā noteiktajos gadījumos to zaudējumu segšanai, kurus nodarījuši transportlīdzekļi (*sk. OCTA likuma 44. panta pirmo daļu*), 2) Apdrošinājuma ņēmēju interešu aizsardzības fonds, kura mērķis ir nodrošināt apdrošināšanas atlīdzības

izmaksas apdrošināšanas sabiedrību maksātspējas gadījumā (*sk. OCTA likuma 45. panta pirmo daļu*).

Garantijas fonda izveidi paredz arī direktīvas 84/5/EEC 1.punkta 4.apakšpunkts, kas noteic, ka ir jāizveido fonds, no kura izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību gadījumos, kad kaitējumu mantai vai personai nodarījis nenoskaidrots transportlīdzeklis vai transportlīdzeklis, kura īpašnieks nav apdrošinājis savu civiltiesisko atbildību (*sk. Second Council Directive 84/5/EEC of 30 December 1983 on the approximation of the laws of the Member States relating to insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles*).

Tādējādi Eiropas Savienības direktīvas noteic Garantijas fonda izveidošanas nepieciešamību, bet nenoteic tā lielumu.

7.2. Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 16. maija direktīva 2000/26/EC paredz vairākas prasības, lai nodrošinātu apdrošināšanas tirgus, tostarp arī OCTA tirgus stabilitāti. Piemēram, tās 16.punkts noteic, ka katrai apdrošināšanas sabiedrībai ir jāveido pašai savs garantijas fonds. Šā garantijas fonda minimālajam lielumam jābūt no diviem līdz trim miljoniem eiro (*sk. Directive 2000/26/EC of the European Parliament and of the Council of 16 May 2000 on the approximation of the laws of the Member States relating to insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles and amending Council Directives 73/239/EEC and 88/357/EEC*).

Sākotnēji Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likuma 32. pants noteica, ka apdrošināšanas sabiedrību pašu veidojamā garantijas fonda lielums ir 500 000 latu. Taču, pildot minētās direktīvas prasību, Saeima 2003. gada 27. martā pieņēma šā likuma panta grozījumus. Tie noteica, ka pašas akciju sabiedrības garantijas fonda minimālais lielums komercsabiedrībām, kuras sniedz arī OCTA pakalpojumus, ir trīs miljoni eiro. Apdrošināšanas sabiedrībām, kuru pašu garantijas fonda minimālais lielums neatbilst šim lielumam, tas jāpalielina līdz 2004. gada 1. jūlijam. Šis garantijas fonds

nodrošina apdrošināšanas sabiedrības saistību izpildi ne tikai attiecībā uz OCTA pakalpojumiem, bet attiecībā uz visiem citiem apdrošināšanas veidiem, ar ko nodarbojas apdrošināšanas sabiedrība.

Garantijas fonds atšķirībā no Apdrošinājumaņēmēju interešu aizsardzības fonda un pašas apdrošināšanas sabiedrības fonda galvenokārt tiek veidots, lai nodrošinātu ceļu satiksmes negadījumos cietušo personu mantisko interešu aizsardzību, nevis apdrošināšanas atlīdzības izmaksas apdrošināšanas sabiedrību maksātnespējas gadījumā.

8. OCTA likuma 44. panta trešā daļa noteic, ka Garantijas fonda līdzekļus veido vairākas iemaksas, tostarp apdrošināšanas sabiedrību vienreizējās iemaksas un atskaitījumi no saņemtajām OCTA prēmijām.

Sākotnēji (1997. gadā) Ministru kabinets noteica, ka atskaitījumi no OCTA prēmijām veicami 12 procentu apmērā, pēc tam šis apmērs tika pakāpeniski samazināts līdz 4 procentiem. Lielāks atskaitījumu apmērs – 9 procenti – ir noteikts prēmijām par „Zaļajām kartēm”.

Līdz 2003. gada 8. augustam vienreizējā iemaksa Garantijas fondā bija 5000 latu. Pēc grozījumu izdarīšanas Noteikumu Nr. 180 14. punktā tā tika noteikta 400 000 latu apmērā, t.i., vienreizējās iemaksas apmērs tika palielināts 80 reizes.

Saskaņā ar Noteikumu Nr. 180 11.1. punktu vienreizējo iemaksu apdrošinātāji veic, lai varētu saņemt speciālu atļauju (licenci) OCTA pakalpojumu sniegšanai. Arī Ministru kabineta noteikumu projekta anotācijas sadaļā, kurā tiek paskaidrota 400 000 latu lielās vienreizējās iemaksas būtība, ir noteikts, ka šo iemaksu veic „apdrošināšanas sabiedrība, kura pretendē uz licences saņemšanu OCTA veikšanai” (*sk. lietas materiālu 13. lpp.*).

Iesniedzējs licenci OCTA pakalpojumu sniegšanai saņēma 2001. gada 26. oktobrī un grozījumu spēkā stāšanās brīdī jau gandrīz divus gadus bija

OCTA tirgus dalībnieks. Licences saņemšanai iesniedzējs veica vienreizējo iemaksu – atbilstoši tālaika nosacījumiem – 5000 latu apmērā.

Jaunā vienreizējā iemaksa 400 000 latu apmērā jāveic potenciālajiem OCTA pakalpojumu sniedzējiem, kuri vēlas saņemt licenci. Tāpēc tā nav attiecināma uz apdrošināšanas sabiedrībām, kuras šo licenci jau ir saņēmušas.

Līdz ar to apstrīdētā norma, kas noteic vienreizējo iemaksu, neskar Satversmē noteiktās iesniedzēja pamattiesības un tāpēc šīs lietas ietvaros nav iemesla izvērtēt Noteikumu Nr. 438 2. punktā noteiktās vienreizējās iemaksas apmēra atbilstību tiesību normām ar augstāku juridisku spēku.

9. Satversmes 91. pants noteic, ka „visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.” Arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pants paredz, ka „šajā Konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas – neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, saistības ar kādu nacionālo minoritāti, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa”.

Satversmes tiesa, interpretējot 91. pantu, ir atzinusi, ka vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats (*sk. Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu*).

Lai izvērtētu, vai otra apstrīdētā norma – Noteikumu Nr. 438 6. punkta pirmā daļa – atbilst Satversmes 91. pantam, jānoskaidro:

- vai apstrīdētajai normai ir leģitīms mērķis;

- vai apdrošināšanas sabiedrības, kuras sniedz OCTA pakalpojumus, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos;
- vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi un vai tai ir objektīvs un saprātīgs pamats.

9.1. Nevar piekrist atbildes rakstā izteiktajam viedoklim, ka apstrīdēto normu leģitīmais mērķis ir to kompāniju interešu aizsardzība, kuras jau ilgāku laiku darbojas OCTA tirgū un ir pierādījušas savu stabilitāti. Valstij, reglamentējot apdrošināšanas sabiedrību darbību OCTA tirgū, ir jāaizsargā visu šajā tirgū funkcionējošo kompāniju intereses, neraugoties uz to, cik ilgu laiku šīs kompānijas sniedz OCTA pakalpojumus.

Ministru kabineta noteikumu projekta anotācijā norādīts šāds Noteikumu Nr. 180 grozījumu mērķis – OCTA tirgus stabilitātes nodrošināšana un Garantijas fonda līdzekļu iztrūkuma nepieļaušana apdrošināšanas sabiedrības maksātnespējas gadījumā.

Apdrošināšanas izmaksu nodrošināšanai apdrošināšanas sabiedrības maksātnespējas gadījumā ir izveidots Apdrošinājumaņēmēju interešu aizsardzības fonds. Šajā fondā līdzekļu atlikums 2003. gada 1. jūlijā bija 1 227 029,97 latu. Savukārt Garantijas fondā, kura tiešais mērķis nav nodrošināt apdrošināšanas izmaksas maksātnespējas gadījumā, līdzekļu atlikums 2003. gada 1. maijā bija 10 961 410,82 latu (*sk. lietas materiālu 5. – 6. lpp.*).

Bez tam vispārējie Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likuma nosacījumi jau paredz pietiekami stingras prasības, kas apdrošināšanas sabiedrību maksātnespējas gadījumā nodrošina apdrošinājumaņēmēju garantijas (*sk. lietas materiālu 27.-28.lpp.*).

Tādējādi par Noteikumu Nr. 438 6. punkta pirmās daļas leģitīmo mērķi var atzīt OCTA tirgus stabilitātes nodrošināšanu.

9.2. Lai noskaidrotu, vai apdrošināšanas sabiedrības, kuras darbojas OCTA tirgū, atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, ir jāizvērtē konkrētās situācijas.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apdrošināšanas sabiedrības, kas sniedz OCTA pakalpojumus, ir jāsalīdzina „pēc darbošanās vienā tirgū”. Pēc šā kritērija visas apdrošināšanas sabiedrības kā viena tirgus dalībnieces atrodas vienādos apstākļos.

Savukārt Ministru kabinets atbildes rakstā norāda, ka OCTA tirgus realitāte prasot izmantot „citu, ne tik acīmredzamu kritēriju, kas toties skaidri raksturo abas salīdzināmās situācijas – tas ir, cik ilgi kompānijas darbojas attiecīgajā jomā”. Tāpēc apdrošināšanas sabiedrības, kuras tirgū darbojas ilgāku laiku, neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos ar sabiedrībām, kuras tajā darbojas neilgu laiku.

Apdrošināšanas sabiedrības, kuras sniedz OCTA pakalpojumus, savu darbību īsteno saskaņā ar OCTA likumu. OCTA likuma mērķis ir reglamentēt tiesiskās attiecības starp sauszemes transportlīdzekļu īpašniekiem un apdrošinātājiem nolūkā aizsargāt ceļu satiksmes negadījumos cietušo mantiskās intereses (*sk. OCTA likuma 2.pantu*). Brīvas uzņēmējdarbības vides uzturēšana prasa apdrošināšanas sabiedrības salīdzināt kā dalībniekus, kas konkurē vienā tirgū, nevis pēc tā, cik ilgu laiku konkrētā kompānija darbojas OCTA tirgū.

Tādējādi visas apdrošināšanas sabiedrības, kuras sniedz OCTA pakalpojumus, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.

9.3. Ja apdrošināšanas sabiedrības, kuras sniedz OCTA pakalpojumus, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, nepieciešams noskaidrot, vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi un vai atšķirīgā attieksme ir attaisnojama. Apstrīdētā norma paredz, ka katrai apdrošināšanas sabiedrībai tiek veikts pārrēķins, nosakot katras apdrošināšanas sabiedrības Garantijas fondā iemaksāto atskaitījumu no sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku

civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas prēmijām kopsummu. Tām apdrošināšanas sabiedrībām, kuru iemaksas nerasniedz 400 000 latas, gada laikā Garantijas fondā ir jāiemaksā starpība.

Garantijas fondu pamatā veido divu veidu iemaksas – vienreizējā iemaksa, ko apdrošināšanas sabiedrība veic no saviem līdzekļiem, lai saņemtu OCTA licenci, un atskaitījumi no apdrošinājuma ņēmēju samaksātajām prēmijām. Apdrošināšanas sabiedrībām, kuras OCTA tirgū darbojas ilgāku laiku, Garantijas fondā veikto iemaksu apjoms ir veidojies pakāpeniski un ir lielāks nekā tām sabiedrībām, kuras OCTA tirgū darbojas salīdzinoši neilgu laiku.

Garantijas fonda izveidošanas mērķis ir aizsargāt ceļu satiksmes negadījumos cietušo mantiskās intereses. Satversmes tiesa piekrīt, ka Garantijas fondā, lai pilnībā aizsargātu visu cietušo personu intereses, ir jābūt pietiekami liela naudas līdzekļu uzkrājumam. Taču saskaņā ar apstrīdēto normu apdrošināšanas sabiedrībām, kuru iemaksas Garantijas fondā nerasniedz 400 000 latu, starpība ir jāiemaksā no savu akcionāru līdzekļiem, nevis no saņemtajām prēmijām, kā to darīja pārējie tirgus dalībnieki.

Gan OCTA likuma 44. pants, gan Noteikumu Nr. 180 11. punkts šīs iemaksas definē kā divas dažādas iemaksas. Līdz ar to ir pamats secināt, ka Ministru kabinets, pieņemot apstrīdēto normu, šīs divas pēc būtības atšķirīgās iemaksas ir pielīdzinājis vienu otrai. Arī Finanšu un kapitāla tirgus komisija un Konkurences padome savās atbildēs Satversmes tiesai ir norādījušas, ka nav pamata savstarpēji pielīdzināt šīs abas iemaksas.

Iesniedzējs, saņemot licenci OCTA pakalpojumu sniegšanai, ir izpildījis visas prasības, kas tolaik bija noteiktas spēkā esošajos normatīvajos aktos. Tostarp ir veicis vienreizējo iemaksu Garantijas fondā un šī iemaksa tobrīd bija 5000 latu.

Pieņemot apstrīdēto normu, Ministru kabinets vienam no tirgus dalībniekiem faktiski ir mainījis licences piešķiršanas nosacījumus.

Grozījumi Noteikumos Nr. 180, paredzot priekšrocības sabiedrībām, kuras tirgū strādā ilgāku laiku, būtiski samazina relatīvi jauno apdrošināšanas sabiedrību konkurētspēju (*sk. lietas materiālu 181. lpp.*).

Iesniedzēja veicamās iemaksas nevar pielīdzināt pārējo OCTA tirgus dalībnieku veiktajām iemaksām, tāpēc atšķirīgā attieksme pret vienu no tirgus dalībniekiem ir nepamatota un ir pārkāpts tiesiskās vienlīdzības princips.

Tiesiskās vienlīdzības princips tiktu ievērots, ja vienreizējo iemaksu veikšana Garantijas fondā tiktu paredzēta visiem tirgus dalībniekiem.

Tādējādi atšķirīgajai attieksmei pret OCTA tirgus dalībniekiem nav objektīva un saprātīga pamata un tā ir atzīstama par prettiesisku.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Atzīt Ministru kabineta 2003. gada 5. augusta noteikumu Nr. 438 „Grozījumi Ministru kabineta 1997. gada 13. maija noteikumos Nr. 180 „Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas (rezerves) fonda nolikums”” 6. punkta pirmo daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam un par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža.

2. Tiesvedību lietā par Ministru kabineta 2003. gada 5. augusta noteikumu Nr. 438 „Grozījumi Ministru kabineta 1997. gada 13. maija noteikumos Nr. 180 „Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas (rezerves) fonda

**nolikums”” 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes
91. pantam izbeigt.**

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

A. Endziņš